

CENE, CENIKI IN VPRAŠANJE PROSTEGA TRGA INŽENIRSKIH STORITEV V SLOVENIJI

PRICES, PRICE LISTS AND LIBERAL MARKET OF ENGINEERING SERVICES IN SLOVENIA

Borut Skornšek, dipl. inž. grad.

Koroška 48 a, 3320 Velenje
borut@brp.si

Strokovni članek

UDK 624.003.2:69.003.2(497.12)

Povzetek | Gradbeništvo predstavlja pomemben delež v obsegu vsake sodobne ekonomije. V okviru držav EU se ta delež vrti okrog 5 % BDP, upoštevaje vse spremljajoče dejavnosti, pa dosega delež gradbeništva med 20 in 30 % BDP. Na osnovi javno dostopnih podatkov sem skušal določiti dejansko vrednost povprečne bruto inženirske ure. Posebej me je k raziskavi spodbudil od IZS sprejeti dokument Indikativna merila za vrednotenje inženirskih storitev (IMVIS), ki ga od aprila 2012 nadomeščajo Merila za vrednotenje inženirskih storitev (MVIS). Ta so mnogo bliže načinu določanja vrednosti sklopov projektne dokumentacije, kot ga poznamo iz preteklosti (UCIN) in kot ga poznajo drugje. Skupaj z Navodilom o podrobnejši vsebini projektne dokumentacije (Navodila) in priporočilom IZS glede višine prodajne ure inženirskih storitev predstavlja vse navedeno osnovo za potrebno ureditev področja dela inženirjev. MVIS sicer višino honorarja določa v evrih in ne več kot zmnožek NU in vrednosti NU (kot pred tem IMVIS). Kljub temu pa tudi vrednost NU ni nepomembna, saj na podlagi njene vrednosti zdaj določamo kvoto ur, potrebnih ali predvidenih za izdelavo posameznega načrta. Zbral in primerjal sem podatke iz različnih neodvisnih virov. Na podlagi analize javno dostopnih podatkov ugotavljam, da se cene projektantskih storitev gibljejo okrog 3,5 % investicijske vrednosti. Prodajna vrednost norma ure je ovrednotena med 12 in 25 evri bruto. Ker gre za povprečno prodajno vrednost ure v panogi, je ugotovljena vrednost presenetljivo nizka. V Sloveniji cene inženirskih storitev niso urejene, zato v članku iščem tudi možnosti in razloge za ureditev trga v zakonodaji.

Ključne besede: dejanska vrednost inženirskih storitev, bruto ura, MVIS, IZS, zakonodaja, cenik

Summary | Civil engineering represents an important share of each economy's gross domestic product (GDP). Inside the EU this share is around 5 %. Based on this information it is not possible to neglect the importance of the sector and engineering profession, both as an important generator of construction field progress and development. Based on the public data, the aim of this paper is to determine the actual and real value of the engineering working hour. What triggered this paper is the fact that IZS (Slovenian Chamber of Engineers) accepted a new set of internal regulations, which will have a significant impact on engineering work. Information from different and independent sources have been collected and analysed. It is clear that the price of the construction design is around 3, 5 % of the total investment cost. The final working hour price, as sold to the investor, is between 12 and 25 EUR/h gross. Since this is the average hour value inside the branch, it is surprisingly low. Engineering services in Slovenia are not regulated by law, so the purpose of this paper is also to present some legislation options to regulate the market based on the exiting legislation.

Key words: actual and real value of the engineering working hour, NVIS, IZS, legislation, price list

1 • UVOD

Gradbeništvo predstavlja pomemben delež v obsegu vsake sodobne ekonomije. V okviru držav EU se ta delež vrti okrog 5 % BDP, upošteva vse spremljajoče dejavnosti, pa dosega delež gradbeništva med 20 in 30 % BDP. Gradbeni projekti zahtevajo velika finančna sredstva. V primeru neracionalnih, nepremišljenih ali celo slabih projektnih rešitev so lahko stroški odprave napak večji od stroškov gradnje. Nezanemarljivi so tudi stroški vzdrževanja, ki v dobi trajanja objekta njegovo investicijsko vrednost pogosto presežejo. Da se država zaveda posebnega pomena gradbeništva, dokazuje dejstvo, da je področje graditve objektov že dolgo urejeno s posebnim Zakonom o graditvi objektov (ZGO). ZGO podrobno ureja področje graditve in določa, kdo in na kakšen način sme pri gradnji objektov sodelovati. ZGO prav tako določa, katere pogoje morajo izpolnjevati posameznik, odgovorni projektant (OP) in projektivno podjetje. Udeleženci pri gradnji morajo biti ustrezno izobraženi, izkušeni, opraviti morajo ustrezne strokovne izpite. Navedeno je podlaga za vpis v ustrezne imenike pri Inženirski zbornici Slovenije (IZS), brez tega dejavnosti v praksi ni mogoče opravljati. Kljub v ZGO predvideni solidarni odgovornosti udeležencev je izjema predstavnik investitorja, za katerega veljavni ZGO ne določa posebnega kriterija izobrazbe ali drugih osnov. Navedeno seveda ne pomeni, da predstavniki investitorjev niso sposobni vodenja projektov, pogosto pa ta razlika med udeleženci povzroča težave pri razumevanju pomena kvalitetno izdelane projektne dokumentacije in njene vrednosti. Veljavni ZGO pa v nobenem delu (več) ne ureja in ne predpisuje cenikov za opravljanje inženirskih storitev. To je prepuščeno IZS, ki v skladu s svojim statutom pošilja predloge cenikov (minimalne tarifne pogoje) pristoj-

nemu ministrstvu. To jih po nobenem zakonu ni dolžno sprejeti, potrditi ali kako drugače predpisati kot zavezujoče. Tako je vprašanje cen inženirskih storitev prepuščeno prostemu, liberalno urejenemu trgu.

Z namenom ureditve vprašanja obsega in tudi cene projektne dokumentacije je IZS sprejela Navodilo o vsebini projektne dokumentacije (Navodilo) (IZS, 2011). Avtorji so pripravili zgledno urejen dokument, ki razjasni marsikatero obstoječo dilemo, njegova dosledna uporaba pa bi preprečila mnoge nepotrebne nesporazume. Mogoče bi Navodilo v nadaljevanju kazalo dopolniti s priporočeno kodifikacijo načrtov tako, da bi imeli vsi projekti enako označene vsebine, ter ga razširiti na vsa področja inženirskega dela (gradbene in sorodnih strok).

Zagotovo se bodo tudi investitorji zavedeli vseh prednosti, ki jih prinaša navedeno Navodilo. S preprostim sklicevanjem na Navodilo bo že v določilih Projektne naloge ali v razpisu jasno, kaj je dejanski obseg dela oziroma naročila. Hkrati z objavo Navodila so bila izdana tudi Indikativna merila za vrednotenje inženirskih storitev (IMVIS) in Poenostavljena merila za vrednotenje projektantskih storitev za stavbe (PMVPS), ki pa ju od aprila 2012 nadomešča dokument z nazivom Merila za vrednotenje inženirskih storitev (MVIS) (IZS, 2012). Uporaba obeh navedenih dokumentov je za člane IZS zavezujoča in k vsaki ponudbi za izdelavo projektne dokumentacije je treba priložiti oceno ur ter navesti vrednost norma ure (NU). MVIS ne določa več načina priprave z obvezno specifikacijo norma ur (NU), določljivijo vrednosti NU in zmnožka teh dveh vrednosti. MVIS honorar za delo inženirjev določa kot ceno, izraženo v evrih, določeno na osnovi MVIS (investicijska vrednost, razred zahtevnosti ...).

Merila vrednotenja inženirskih storitev (MVIS) so bila sprejeta na seji skupščine IZS 10. aprila 2012 in so odslej veljavna in obvezna za člane IZS (glej zapisnik 29. redne seje skupščine IZS). V njih so cene izražene v evrih. V sklepih skupščine IZS (ne v MVIS) so tri ključna določila:

- MVIS veljajo za investicijske projekte, projektirane in izvajane v Sloveniji.
- Ponudbene cene za inženirske storitve, ki so za več kot 50 % nižje od cen, izračunanih po MVIS, to je od cen po nemški uredbi o HOAI, se obravnava kot neobičajno nizke cene in predstavljajo kršitev po Disciplinskem pravilniku IZS.
- Vrednosti inženirskih storitev za slovenski trg inženirskih storitev se izračuna tako, da se cene, izračunane po MVIS (to je po HOAI), pomnoži s primerjalnim razmerjem (BDP/preb. RS)/(BDP/preb. ZRN), ki je trenutno 0,72. Drugače povedano, cene IS v Sloveniji znašajo 72 % cen v ZRN.

Glede na izkušnje in večno polemiko o tem, ali smo inženirji za svoje delo primerno plačani, sem pregledal javno dostopne podatke in z njihovo analizo poskušal določiti dejansko vrednost prodajne ure inženirskih storitev. Izdelal sem tudi primer izračuna vrednosti prodajne ure realnega delujočega projektivnega podjetja. Vse podatke sem primerjal z vrednostjo prodajne ure, priporočene od IZS.

Že več let cene na trgu inženirskih storitev upadajo, posebno pa se to kaže v času, ko je obseg naročil manjši. S ceno pada tudi kvaliteta storitev, saj obseg sredstev ne dopušča nobenega vlaganja v razvoj novih rešitev in spremljanja zadnjega stanja tehnike, kar pa je za kvalitetno delo inženirjev nujno. Menim, da bi bilo takšno stanje treba čim prej urediti, zato na koncu navajam nekatere predloge, ki bi lahko bili podlaga za zakonsko uveljavitev ustreznih cenikov za inženirske storitve, tako kot jih pozna večina drugih evropskih in sodobnih ekonomij.

glednice in izračuni so na zahtevo dosegljivi pri avtorju. Zaradi pomanjkanja prostora so objavljeni le povzetki izračunov in preglednic z relevantnimi podatki.

Za potrebe izračuna dejanske vrednosti NU sem upošteval podatke realnega podjetja povprečne velikosti. Verjetno podatki ne morejo bistveno odstopati od večine drugih projektantskih podjetij, vsekakor pa so komentarji na to temo dobrodošli in bodo verjetno zanimali marsikoga.

2 • OPIS METOD IN PREDPOSTAVKE

Za izračune v točkah 3.1, 3.2 in 3.3 sem uporabil javno dostopne podatke Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) za leto 2009 in javno dostopne podatke portala Bizi.si. V letu 2009 so se gradbena dela večinoma opravljal še v skladu s pogodbami iz leta 2008 in splošna kriza na njihov

obseg ni vplivala prav posebno. Storitve projektiranja so se prav tako opravljal na podlagi večinoma že sklenjenih pogodb. Obseg del se je bistveno zmanjšal šele v letu 2010. Podatkov za daljše obdobje nisem primerjal, ker me zanima predvsem trenutno stanje. Vsi podatki so javno dostopni, pre-

Pregledal sem priporočila IZS v zvezi z vrednostjo bruto plače inženirja in priporočeno ceno projektantske ure (za projektante, OP in OVP).

Pri izračunu povprečne vrednosti urne postavke sem upošteval naslednje predpostavke:

- V državi pri projektiranju deluje le članstvo IZS, trenutno okrog 6000 članov. Omejil sem se na članstvo Matične sekcije gradbenih inženirjev (MSG), ki ima približno 2500 članov (vir IZS; predstavitev MSG).
- Domnevam, da pri projektiranju aktivno deluje 75 % članstva MSG. Nekaj je takšnih, ki

se ukvarjajo le z vodenjem del in nadzorom, nekaj je upokojenih inženirjev, ki verjetno delajo zgolj občasno in v manjšem obsegu. Po drugi strani vrednost izračuna iz točke 3 predstavlja vrednost, ki je s svojim delom ne ustvarijo le pooblaščenim inženirjem, temveč tudi projektanti, obdelovalci, administrativno osebje (torej tudi nečlani IZS).

- Glede na obseg vseh registriranih investicij sem iz baze SURS upošteval podatke o vseh novogradnjah, rekonstrukcijah in spremembah namembnosti, izpustil pa sem vrednosti del, opredeljenih kot vzdrževanje ali investi-

cijsko vzdrževanje. Verjetno je bilo tudi v tem obsegu opravljenega nekaj projektantskega dela. Iz izkušnje vem, da se investitorji »nepotrebnim« stroškom raje izognejo. Obseg teh del je majhen in ne bi pomenil odstopanja pri dobljenih rezultatih.

- Po pogovoru s kolegi sem se odločil, da je primerna vrednost povprečne dosežene cene za izdelavo projektne dokumentacije med 3 in 4 %. Izbral sem 3,5 %, kar glede na vse dosegljive in preverljive podatke predstavlja vrednost, ki so jo za naše delo trenutno pripravljene plačati investitorji.

3 • PREDSTAVITEV PODATKOV IN IZRAČUNOV

3.1 Določitev vrednosti bruto ure iz obsega gradbenih del v letu 2009

V obsegu BDP Slovenije znaša vrednost gradbenih del v zadnjih desetih letih okrog 5 %. Primerljivo z večino držav EU, če izvzamemo nečipično skokovito rast sektorja v letih od 2004 do 2008 (vrednost do 7 %).

V letu 2009 je bilo v RS opravljenih gradbenih del za skupaj 2.996.321.483,00 EUR (Vir; SURS – preglednica 1). V strukturi del je bilo največ gradbeno inženirskih objektov, in sicer skoraj toliko, kot znaša vrednost vseh preostalih objektov skupaj. Ker je delež gradbene stroke pri načrtovanju le-teh največji, je to za natančnost izračunov dobra osnova. Upošteval sem, da je vrednost izdelave projektne dokumentacije znašala povprečno 3,5 % investicijske vrednosti. Glede na vrsto del sem za načrte gradbene stroke (račun konstrukcije, armaturni in delavniški načrti, zunanja ureditev) izbral četrtinski delež. Pri načrtovanju gradbenoinženirskih objektov je ta delež večji in zavzema dve tretjini obsega celotnega inženirskega dela. Na podlagi navedenega bi ocenjena vrednost inženirskih storitev gradbenih strok v letu 2009 torej znašala 45 milijonov evrov.

Kot je razvidno iz preglednice 1, je v skladu s predpostavkami ocenjeni obseg dela opravilo 75 % članov MSG. Po izračunu bi projektivna podjetja za tako opravljeno delo prejela povprečno plačilo v višini 2090,08 evra bruto/mesec na projektanta ali 12,44 evra bruto na uro. Pri določitvi vrednosti pa gre **za prodajno** vrednost inženirske ure projektivnega podjetja. Tako izračunana vrednost bi morala vsebovati še materialne in druge režijske stroške, kot

		Vrednost
Vrste gradnje 2009 (Vir SURS)		1.081 + 1.90 = 2.996 mrd €
Vrednost projektantskih storitev skupaj		3,5 % 104.87 mio €
Delež GRADBENEGA projektiranja	STAVBE	25 % 16.75 mio €
Delež GRADBENEGA projektiranja	GI objekti	75 % 28.39 mio €
Vrednost gradbenega projektiranja skupaj		28% 45.14 mio €
Člani MSG	2400	Letno na projektanta
Aktivni na področju projektiranja -75 % (ocena)	1800	25.080 €
		Mesečno na projektanta
		2.090 € (bruto)
Mesečna kvota ur	168	
		12.44 €/uro
		(bruto prodajna vrednost ure)

Preglednica 1 • Vrednost gradbenih storitev 2009 in ocena števila aktivnih OP MSG IZS

so stroški zavarovanj, izobraževanj, nakupa opreme, razvoja in drugo. Dobljena vrednost 12,44 evra na uro je torej presenetljivo nizka. Upošteval sem možnost, da so napačno upoštewane spremenljivke robnih pogojev, zato sem izračun ponovil. Ob drugače postavljenih pogojih sem dobil vrednosti, kot so prikazane v preglednici 2.

Če bi vrednost projektantskih storitev znašala 10 % vrednosti gradbenih del, celoten obseg dela pa bi namesto 75 % opravilo 60 % članov MSG, bi bilo povprečno mesečno plačilo za delo inženirja 7464,00 evrov na mesec ali 44,43 evra na uro. Rezultat ob spremenjenih predpostavkah je blizu od IZS priporočenim vrednostim ure.

Glede na izbrani pristop k izdelavi ocene vrednosti inženirske ure je rezultat povezan s preveč spremenljivkami, da bi bil zanesljiv.

3.2 Pregled povprečnih mesečnih plač po dejavnostih SKD¹, kot jih objavlja SURS

SURS objavlja tudi podatke o povprečnih mesečnih plačah po dejavnostih, razvrščenih v SKD-klasifikaciji dejavnosti. V njej pod K74.203 najdemo arhitekturno in gradbeno projektiranje in z njim povezano tehnično svetovanje, pod K74.204 pa drugo projektiranje in tehnično svetovanje. Podatki so navedeni

¹ SKD – Standardna klasifikacija dejavnosti, v katero so razvrščena podjetja glede na predmet poslovanja.

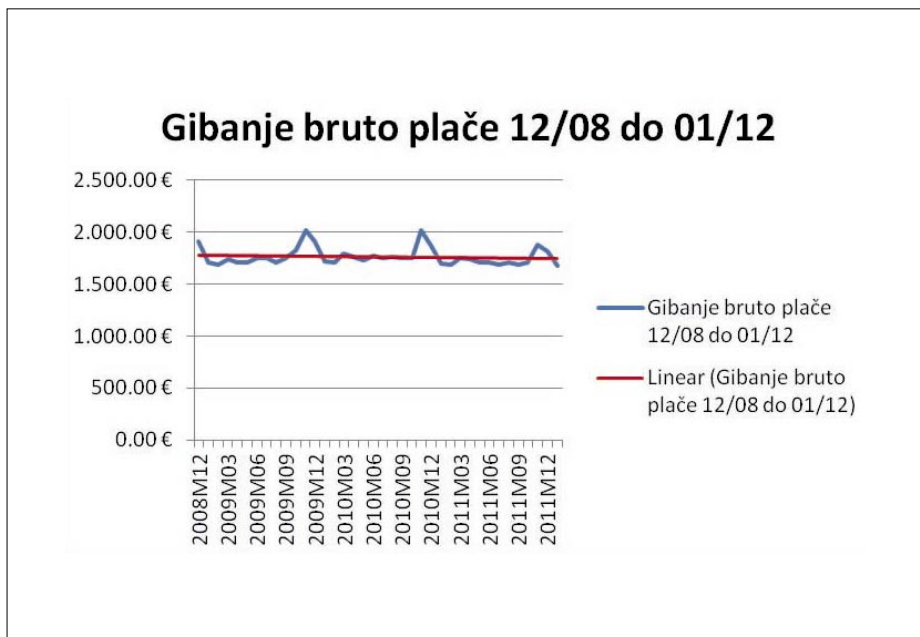
Vrste gradnje 2009 (Vir SURS)		Vrednost
Stavbe + Inženirski objekti – skupaj investicijska vrednost		1.081 + 1.90 = 2.996 mrd €
Vrednost projektantskih storitev skupaj	10 %	299.63 mio €
Delež GRADBENEGA projektiranja STAVBE	25 %	119.74 mio €
Delež GRADBENEGA projektiranja GI objekti	75 %	108.16mio €
Člani MSG	2400	Letno na projektanta
Aktivni na področju projektiranja -60 % (ocena)	1440	89.574 €
		Mesečno na projektanta
		7.464 € (bruto)
Mesečna kvota ur	168	
44.43 €/uro		
(okvirno priporočena vrednost prodajne ure IZS)		

Preglednica 2 • Vrednost gradbenih storitev 2009 in ocena števila aktivnih OP MSG IZS – simulacija 1

SKD	Bruto mesečna plača		Bruto mesečna plača - ura		Index
	03/2009	02/2012	12/2008	01/2012	
K 74.203	1.741	1.674	10.17	9,92	0.975
K 74.204	1.717	1.666	10.04	9.88	0.982

Vrednosti v EUR
 K 74.203 Arhitekturno in gradbeno projektiranje...
 K 74.204 Drugo projektiranje in tehnično svetovanje
 Vir: SURS

Preglednica 3 • Plače v dejavnosti glede na SKD (Vir: SURS)

Slika 1 • Gibanje bruto plače s trendom

za obdobje od 12/2008 do 01/2012. S slike 1 je razvidno, da se bruto plača v decembru vsako leto poveča za okrog 20 %, zato teh podatkov nisem upošteval. Za izračun sem kot merodajne uporabil podatke za 03/2009, hkrati pa naredil primerjavo s podatkom za 01/2012.

SURS navaja, da je povprečna vrednost bruto ure v dejavnosti K74.203 10,17 evra na uro. Plača v dejavnosti s klasifikacijo K74.204 je po podatku SURS le malenkost nižja in znaša 10,34 evra na uro bruto.

Upoštevati je treba, da SURS objavlja podatke za mesečno bruto plačo, ne za prodajno ceno ure inženirja. To predstavlja urna postavka, pomnožena z ustreznim faktorjem. Če bi želeli, da vrednost, ki jo je objavil SURS, ustreza priporočilom IZS iz točke 3.5, bi morali vrednosti množiti s **F = 4,62, če bi upoštevali le vrednost ure, brez drugih stroškov.** Več o določilni faktorja je navedeno v točki 3.4.

Iz preglednice 3 je razvidno, da so se urne postavke v obravnavani dejavnosti in v obravnavanem obdobju znižale za približno 2 %. Plače ne sledijo inflaciji in se celo nekoliko znižujejo (slika 1).

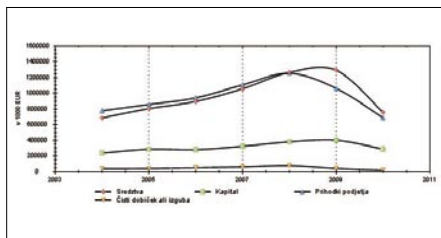
3.3 Pregled stroškov dela iz objavljenih bilanc podjetij SKD K74.204

V bazi podatkov (Vir: BIZI.si) sem pregledal dostopne podatke o podjetjih znotraj navedene SKD-dejavnosti. Ta se po opisu nekoliko razlikuje od dejavnosti, navedene zgoraj, vsebinsko pa ustreza kriteriju. Izbrana so podjetja z najmanj tremi in največ devetindevetdesetimi zaposlenimi. Za izbrana podjetja sem opravil analizo stroškov dela, kot izhaja iz agregatnih podatkov vseh njihovih bilanc.

Iz podatkov je razvidno, da je bilo v vseh izbranih podjetjih v letu 2009 zaposlenih 8046 ljudi, stroški dela pa so znašali skupaj 229,136,246,00 evrov². Vrednosti ne moremo primerjati neposredno s podatki iz 3.1 in 3.2, saj je treba upoštevati, da se vsi stroški dela ne nanašajo na storitve projektiranja, dejansko izvedene v letu 2009. Podatek tudi sicer zajema vrednost bruto plač in ne prodajne vrednosti ure.

Pri izračunu vrednosti sem upošteval podatke, prikazane v preglednici 4. Obseg vseh storitev projektiranja v obsegu dela obravnavanih podjetij ocenjujem na 75 %. Od tega je delež gradbenega projektiranja ocenjen na 28 %. Upoštevajoč dobljene vrednosti, znaša mesečni strošek dela na zaposlenega

² Gre za vrednost del vseh zaposlenih po vseh strokah (tudi arhitektura, elektro-, strojni inženir ...)

Slika 2 • Grafična analiza trga

Naziv SKD	Število zaposlenih 2009	Število zaposlenih 2010
K 74.203 Arhitekturno in gradbeno projektiranje...	8046	6746
Stroški dela skupaj – vse storitve	229.14 mio €	
Storitve projektiranja – 75 %	171.85 mio €	
Gradbeno projektiranje – 28 %	48 mio €	
Povprečna vrednost gradbenega projektiranja po Statistika 1		
Stroški dela na zaposlenega (2009)	mesec	ura
	2.373 €	13.63 €

Preglednica 4 • Pregled podatkov znotraj dejavnosti K 74.203 – Bizi.si

	OVP	OP	PROJ
Število zaposlenih	1	3	4
Bruto plača	3.691	3.013	1.971
Stroški dela skupaj	20.019 €/mesečno	15.00 €/h <small>Upoštevan: 80 izkoristek ur</small>	
Režija	9.00 €/h		
Stroški dela na zaposlenega		Bruto ura	24.00 €
Cena prodajne ure – minimalno F= 1.5		Bruto ura	36.00 €
Primerna vrednost ure F= 2.0		Bruto ura	48.00 €

Preglednica 5 • Primer izračuna vrednosti bruto in prodajne ure inženirskih storitev

2373,00 evrov bruto ali 14,13 evra na uro. Ker so v stroških upoštevani tudi materialni stroški, stroški potovanja na delo in podobno, je iz preglednice mogoče sklepati, da se višina projektantske ure v resnici giblje blizu vrednosti, izračunane v točki 3.2, torej okrog 12,00 evrov na uro bruto ali manj.

Tudi v tem primeru obravnavamo bruto vrednost ure zaposlenega, ki jo je treba pomnožiti z ustreznim faktorjem, kot je opisano v 3.2, da dobimo prodajno vrednost NU.

Pri pregledu podatkov na Bizi.si opazmo še, da se je število podjetij v tej dejavnosti v letu 2010 zmanjšalo za 5 %, število zaposlenih v teh podjetjih pa upadlo za dobrih 16 %, z 8046 na 6746. Podatki za leto 2011 še niso na voljo.

Urna postavka v letu je s 14,13 evra (2009) padla na 13,38 evra (-6 % v 2010).

Vrednost bruto ure sem preveril še na realnih podatkih in primeru izračuna vrednosti bruto ure.

3.4 Izračun vrednosti bruto ure iz primera

Preglednica za izračun bruto vrednosti ure in prodajne vrednosti ure projektanta je narejena za realno delujoče podjetje iz okvira SKD K74.203. V izračunu vrednosti ure so

upoštevane vrednosti bruto plač, glede na število delovnih dni v letu je določen odstotek dopustov, praznikov in drugih odsotnosti. Režijski stroški so seštetni na podlagi podatkov preteklih let in razdeljeni na aktivne (prodane) ure. Vrednosti so navedene v preglednici 5. Vrednosti bruto ure je treba prišteti režijske stroške in vse skupaj množiti s faktorjem, da dobimo dejansko prodajno ceno ure. Faktor določa podjetje samo, načeloma pa s faktorjem, nižjim od 2, projektivno podjetje ne more poslovati (Mayr, 2012). Glede na specifičnost inženirskega dela, kje je treba vzdrževati ustrezen nivo razvoja, izobraževanja in spremljanja zadnjega stanja tehnike, ob zadovoljevanju minimalnih socialnih kriterijev in poklicne varnosti odgovornih projektantov, mora biti faktor cene med 3 in 5. (Odvisno tudi od načina določanja vrednosti prodajne ali NU.)

3.5 Priporočila IZS

IZS objavlja vrednost priporočene cene projektantske ure in izhodiščne minimalne bruto plače pooblaščenega inženirja.

Ob podatku, ki ga objavlja IZS, bi bilo smiselno navesti tudi podlago ali izračun za določitev minimalne priporočene bruto plače. Ker na objavljenem dokumentu ni navedeno

obdobje, za katero priporočilo velja, predvidevam, da gre za leto 2010, ko so bili podatki objavljeni. Vrednosti iz preglednice so naslednje:

Če naj bi bila v praksi minimalna bruto plača po kriteriju IZS pomnožena za faktor 2 ali več, potem so zgoraj določene vrednosti ur ocenjene prenizko. Že z upoštevanjem F = 1,5 vrednost minimalne urne postavke presežemo. V resnici pa se tudi zgoraj določene vrednosti v praksi težko dosejajo. IZS je v februarju 2012 priporočene vrednosti ure inženirskih storitev znižala za 20 %, kar je razmerje sicer nekoliko približalo realnemu stanju. Ob upoštevanju navedb o višini faktorja med bruto ceno inženirske ure in njeno prodajno ceno pa je zgornja preglednica v neskladju. Predvsem bi morala biti navedena višina bruto plače in ne neto. Če znesek priporočene neto plače preračunamo v bruto znesek plače (glej <http://www.racunovodja.com/izracuni/place2010/>), dobimo pri vrednosti 1500 evrov neto približno 2500 evrov bruto plače. Ob upoštevanju vrednosti 2500 evrov bruto ter fondu 168 ur na mesec znaša vrednost bruto ure 14,88 evra. Upošteva faktor F = 1,5, znaša vrednost prodajne ure 22,32 evra, upošteva faktor F = 2,0, pa bi vrednost prodajne ure za projektanta znašala 29,76 evra. Faktor med predlogom IZS in izračunano vrednostjo prodajne ure je 3,15.

Razmerje je sicer ugodnejše pri odgovornem vodji projekta, vendar predvsem zaradi dejstva, da bi ob mesečni neto plači 2500 evrov bruto plača znašala 4600 evrov ali 27,38 evra na uro. Faktor na bruto uro je v tem primeru 2,6, vendar večino razlike pobere država z obremenitvijo neto plač. Vsekakor pa so glede na podatke SURS plače bistveno nižje od priporočil. S sprejemom MVIS sicer podatek o priporočeni prodajni vrednosti projektantske ure nima več posebnega pomena, saj se vrednost honorarja določa v evrih. Vseeno pa je za projektante pomemben podatek o številu razpoložljivih ur za izdelavo projekta.

	Projektant ³	Odgovorni projektant	Odgovorni vodja projekta
Priporočena mesečna bruto plača	2500 EUR	3590 EUR	4680 EUR
Mesečna neto plača	1500 EUR	2000 EUR	2500 EUR
Cena projektantske ure (brez DDV)	47 EUR	60 EUR	72 EUR
Znižana vrednost (februar 2012)	38 EUR	48 EUR	58 EUR

Preglednica 6: Priporočila IZS glede višine plače in vrednosti projektantske ure

³ Velja opozoriti, da izrazi v preglednici niso v skladu z določili ZGO.

4 • KOMENTAR REZULTATOV

Po analizi zgoraj navedenih podatkov je povprečna vrednost prodajne ure inženirskih storitev okrog 25 evrov. Odvisno od vrste del, projekta, investitorja in vrste drugih okoliščin. Vrednosti iz točke 3.1 so verjetno ocenjene pre nizko ali pa se v predpostavkah skriva kakšna druga napaka. Težko pa je verjeti, da so vrednosti iz 3.2 in 3.3, kjer gre za realne in uradno objavljene podatke, pomnožene s faktorjem, večjim od 2. Glede na podatke se torej od IZS priporočenih vrednosti na trgu trenutno ne dosega. Trg ni urejen, zato so tako velike razlike med vrednostmi mogoče. Vrednost najnižje norma ure, ob upoštevanju normalnih plač in zagotavljanja materialne podlage, potrebne za normalno delo projektivnega podjetja, se giblje med 40 in 45 evri. Če bi želeli zagotavljati tudi potreben napredek in razvoj stroke, bi morala biti višina najnižje norma ure okrog 65 evrov. Od vseh analiziranih podatkov sta najbližje izračun urne postavke delujočega podjetja in priporočene vrednosti IZS, ki pa niso v skladu z višino priporočenih neto plač.

Zato je verjetno na mestu vprašanje uporabljene metodologije določanja višine prodajne vrednosti inženirskih ur. Prav bi bilo, da IZS metodologijo predstavi članom skupaj z objavo priporočil. Ne glede na način določanja so od IZS priporočene vrednosti primerne, ker pa ni vzpostavljenega primerne mehanizma za njihovo doseganje, so cene na trgu bistveno nižje. Opaziti je izrazito neskladje med podatki iz 3.1, 3.2 in 3.3 ter podatki iz 3.4 in 3.5. Glede vrednosti, dobljene v 3.1, obstaja dvom v pravilnost predpostavk. Manj dvoma dopuščajo dejansko objavljeni podatki o višini plač po dejavnosti in analiza objavljenih uradnih bilanc podjetij znotraj dejavnosti. Očitno obstaja velika razlika med vrednostmi 3.1–3.3 glede na izračun v 3.4 in podatek v 3.5. Razlika lahko pomeni, da projektantska podjetja del stroškov, nastalih z izvedbo projektantskih storitev, nadomestijo z drugimi prihodki – dejansko torej sama poplačujejo izgube pri izdelavi projektne dokumentacije. Domnevo bi lahko potrjevali tudi

podatki, razvidni s slike 2, kjer projektantska podjetja izkazujejo presenetljivo nizke dobičke, kar praktično pomeni, da panoga že vsaj od leta 2003 posluje z izgubo.

Vrednosti, kot jih določa MVIS, so sicer primerne, jih je pa na slovenskem trgu pri storitvah projektiranja zelo težko dosegati. Za kaj takšnega ni prave volje ne na strani države, vsekakor pa ne na strani investitorjev, kjer bi moral biti interes za kvalitetno izdelano projektno dokumentacijo prevladujoč.

Zgovoren je tudi podatek o dobičku obravnavanih podjetij. Leta 2009 je bil povprečni dobiček panoge 1400 evrov, leta 2010 pa le še 911 evrov. Navedene številke dejansko pomenijo, da podjetja že vrsto let ustvarjajo izgubo in dobiček prikažejo bolj na podlagi računovodske interpretacije podatkov. Za dosledno uveljavitev Navodil in MVIS bi bilo nujno, da se projektanti začasno odrečejo delu naročil. Vsaj za čas, ki je potreben, da se na trgu vzpostavi normalne mehanizme povpraševanja in s tem možnosti za vzpostavitev primerne sistema cen. Tega, glede na to, da nihče ne razpolaga z dobičkom in rezervami iz preteklih let, projektanti sami ne zmoremo.

5 • SKLEP

IZS je v začetku leta 2012 znižala priporočene vrednosti inženirskih storitev za petino. Če je namen IZS z navedenim ukrepom zmanjšati število kršitev etičnega kodeksa, potem je enostavneje ukiniti kakršnokoli merilo za določanje nerazumno nizke cene. Iz analiz in vsakdanje prakse izhaja, da storitve opravljamo tudi za bistveno nižje cene od predpisanih, ker sicer ne dobimo nobenega naročila. Razliko pogosto poplačujemo z drugimi vrstami naročil. IZS je z znižanjem priporočenih vrednosti, po mojem mnenju, poslala investitorjem jasen signal, da so vrednosti naših storitev »precejnjene«. Investitorji v zaostrenih razmerah od nas zahtevajo tudi do 50-odstotne popuste na dane ponudbe oziroma na cene preteklih let, čeprav smo vrednosti za omenjenih 20 % in več prilagodili že sami. V večini primerov jih tudi dobijo. Po logiki naročnika je tako tudi 50 % nižja cena primerna, če zanjo dobijo še sprejemljivo izdelano projektno dokumentacijo. Je s stališča naročnika torej pričakovati, da bo naslednjič ponudnik kot primerno sprejel tudi za 60 % nižjo ceno? S tem ko sprejemamo takšne pogoje, pa inženirji sami

vzpostavljamo nove tržne razmere. Vrednosti posameznih segmentov del v prihodnosti ne bo mogoče korigirati na primerno raven ali pa bo to vsaj zelo težko. Inženirji tega sami, brez podpore države in aktivne vloge IZS, ne bomo zmogli.

IZS je februarja 2012 verjetno že vedela, da bo sprejela MVIS kot nadomestilo za IMVIS. Zakaj je torej sploh bilo treba nižati cene pred objavo in sprejemom MVIS? Sicer pa zdaj tudi iz sklepov 29. redne seje skupščine IZS izhaja, da je ustrezna tudi polovična vrednost glede na MVIS.

Glede na navedeni delež gradbeništva v obsegu BDP ter dejstvo, da gradbeni in infrastrukturni objekti z vsemi napakami vred predstavljajo bistveno postavko vrednosti celotnega premoženja družbe, je nerazumljivo, da nikakor ne moremo urediti vprašanja kvalitete in vrednosti inženirskih storitev.

IZS je bila ustanovljena z namenom zaščite stroke in dviga kvalitete projektantskih storitev kot tudi socialne varnosti njenih članov – odgovornih projektantov. Statut IZS v preambuli navaja, da IZS skrbi za strokovni

razvoj strok in storitev ter zastopa poklicne in socialne interese svojih članov. V 22. točki 18. člena Statuta IZS je med nalogami navedeno, da IZS pripravi predlog minimalnih tarifnih pogojev in ga pošlje ministru, pristojnemu za prostorske in gradbene zadeve. Kar je IZS v resnici tudi storila in v odgovor prejela spremembo ZGO, ki je uporabo minimalnih tarifnih pogojev kot zakonsko obveznih ukinitil in umaknil iz prve naslednje novele ZGO. Z razlago, da na liberalno urejenem trgu »kartelno« dogovarjanje in urejanje cen ni dovoljeno, je bila razprava zaključena. IZS je takšno razlago očitno sprejela, njeni člani pa so prepuščeni sami sebi. Ali bi sprejem in uzakonitev cenika inženirskih storitev hkrati z že sprejetim Navodilom o vsebini projektne dokumentacije v resnici pomenil omejevanje prostega trga in t. i. kartelno dogovarjanje? IZS sicer v zadnjih pozivih vladi ugotavlja, da direktive EU omogočajo naročanje inženirskih storitev do višine 130.000 evrov brez javnega razpisa, torej zgolj na podlagi ustreznih referenc in drugih kriterijev. Verjetno je to korak v pravo smer, potrebnega pa bo verjetno precej (lobističnega) napora za takšne spremembe. Direktiva EU ni novost in nerazumljivo je, da se nanjo nismo mogli sklicevati tudi prej.

Po naravi dela so inženirske storitve še najbolj primerljive s storitvami pravnikov. Kljub pravni ali strokovni opredelitvi problema je vsak primer edinstven in se praviloma ne ponavlja. Medtem ko se pravni primeri obravnavajo znotraj zakonodaje, napisane z namenom vzpostavitve reda in vzdrževanja zastavljenih pravnih norm neke družbe, se inženirske rešitve obravnavajo v okviru zakonov naravnoslovnih znanosti, ki temeljijo na aksiomih, katerih veljavnosti je sicer mogoče dokazati. Odvetniki imajo za svoje delo predpisano tarifo. Verjamem, da se z njo vedno ne strinjajo, a obstaja. Zakaj torej ne bi mogla biti z zavezujočim predpisom, ustreznim zakonom ali uredbo definirana tudi tarifa za delo inženirjev?

Vsak odgovorni projektant (OP) se zaveda svoje osebne odgovornosti in posledic, ki lahko v skrajnih primerih privedejo do poškodb objektov, velikih gmotnih škod na objektih, lahko pa tudi do poškodb ali smrti ljudi. Te odgovornosti in možnih posledic slabega dela ali napak OP se očitno zelo dobro zaveda tudi država. Graditve objektov ne bi urejala s posebnim zakonom in vrsto podzakonskih predpisov, če ne bi obstajala realna možnost nastanka škode ali, boljše, oškodovanja družbe kot celote. Področje graditve objektov država ureja s posebnim zakonom (Zakon o graditvi objektov – ZGO), ki določa tudi natančna in relativno stroga merila, kriterije in načine opravljanja poklica OP. Pravni predpisi se sprejemajo vedno, kadar je področje treba urediti, kadar obstaja nevarnost njihovega pogostega kršenja, saj drugače niso niti potrebni. Področje dela OP pa ni urejeno samo v ZGO. Posebej je omenjeno tudi v Kazenskem

zakoniku Republike Slovenije (KZ), kjer 318. člen KZ določa:

»(1) Oseba, ki je odgovorna za načrtovanje ali nadzor načrtov za pripravo ali vodenje zidave ali gradbenih del, pa pri tem ravna v nasprotju s predpisi ali splošno priznanimi tehničnimi pravili in tako povzroči nevarnost za življenje ljudi ali za premoženje velike vrednosti, se kaznuje z zaporom do treh let.

(2) Če je dejanje iz prejšnjega odstavka storjeno iz malomarnosti, se storilec kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporom do enega leta.

(3) Če ima dejanje iz prvega ali drugega odstavka tega člena za posledico hudo telesno poškodbo ene ali več oseb ali veliko premoženjsko škodo, se storilec za dejanje iz prvega odstavka kaznuje z zaporom od enega do petih let, za dejanje iz drugega odstavka pa z zaporom do treh let.

(4) Če ima dejanje iz prvega ali drugega odstavka tega člena za posledico smrt ene ali več oseb, se storilec za dejanje iz prvega odstavka kaznuje z zaporom od enega do dvanajstih let, za dejanje iz drugega odstavka pa z zaporom do osmih let.«

V primeru obtožbe tožilca verjetno ne bo zanimalo, ali je bilo delo OP plačano tako, da je inženirju omogočilo opraviti delo kvalitetno, v skladu z vsemi pravili in predpisi, da je bila poleg splošne varnosti zagotovljena tudi njegova socialna varnost. Še težje je oporekati vsebini Ustave Republike Slovenije. Kdor jo je vsaj na hitro kdaj preletel, ve, da je po Ustavi Republika Slovenija (RS) demokratična republika ter pravna in socialna država. Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti. Izobraževanje je svobodno, država pa zagotavlja možnosti za zaposlovanje in zagotavlja

nujno zakonsko varstvo. 74. člen Ustave RS določa, da je gospodarska pobuda svobodna, da pa se gospodarskih dejavnosti **ne sme izvajati v nasprotju z javno koristjo.** 49. člen Ustave RS posebej določa, da je državljanom zagotovljena svoboda dela. Vsakdo prosto izbira zaposlitev, vsakomur je pod enakimi pogoji dostopno vsako delovno mesto. Prisilno delo je prepovedano.

IZS ali druga civilna iniciativa bi v okviru zakonodaje mogla in morala doseči ureditev trga inženirskih storitev. Predvsem zato, da se inženirske storitve ne bi opravljale v nasprotju z javno koristjo, vsekakor pa tudi zato, da bi bila inženirjem omogočena socialna varnost ter da bi lahko svoj poklic opravljali svobodno, brez strahu pred zapornimi kaznimi in sankcijami, opredeljenimi v disciplinskem pravilniku IZS. Dokler država in tudi IZS inženirjem narekujejo dokaj ostro regulacijo opravljanja dela in država predpisuje kazensko odgovornost za storjene napake (tudi za napake iz malomarnosti, ki je po definiciji izredno širok pojem), hkrati pa za reguliran poklic ne sprejme ustreznih cenikov, pravna varnost inženirjem ni zagotovljena. Le tako bi lahko bili izpolnjeni pogoji tudi proste izbire zaposlitve za inženirje, predvsem za odgovorne projektante. Ali študente ob vpisu na gradbeno fakulteto kdo opozarja, da jim pri morebitnih napakah, storjenih pri opravljanju bodočega poklica, grozi zaporna kazen?

Glede na ekonomski položaj v državi pa je mogoče zdaj čas, ko se lahko država zave tudi, da bi se ob domišljenih inženirskih rešitvah in kvalitetno izdelani projektne dokumentaciji lahko izognila prenekaterim stroškom, dodatnim delom in aneksom.

6 • LITERATURA

IZS, Navodila o podrobnejši vsebini projektne dokumentacije, povzeto po: http://www.izs.si/fileadmin/dokumenti/publikacije-IZS/Smernica-javne-gradnje_priloge/priloga-19-revizija-B-navodila_o_podrobnejši_vsebini_projektne_dokumentacije-uvodni_del-IZS_in_ZAPS-dec-2011-www.pdf, 2011.

IZS, Merila za vrednotenje inženirskih storitev, povzeto po: <http://www.izs.si/fileadmin/dokumenti/pravilniki/MVIS-marec-2012-potrjen-29-skupscina-objava-www.pdf>, 2012.

Mayr, B., osebni razgovor, 2012.